

Stanovisko vědců a odborných pracovníků ke změně lesního zákona

(Záznam vystoupení prof. Ing. Josefa Fanty, CSc. z Platformy pro krajinu na tiskové konferenci na AV ČR 6. 9. 2019)

České lesnictví se v poslední době dostalo do kritické situace. Rozsah a rychlost šíření kůrovcové kalamity se vymkly kontrole. Máme v tomto směru nejhorší situaci v celé Evropě. Jak je dnes něco takového možné? Kde jsou příčiny tohoto stavu?

Opakovaně se mluví a píše o negativním vlivu klimatické změny. Jak je ale možné, že sousední země - Polsko, Rakousko, Sasko, Bavorsko, které prodělávají stejnou klimatickou změnu a gradaci kůrovce jako Česko - nejsou na tom stejně špatně jako my?

V době své aktivní profesní kariéry, kdy jsem se věnoval výzkumu v oblasti ekologie lesa a ekologie krajiny, jsem měl během 33 let pobytu v zahraničí příležitost procestovat prakticky všechny země mírného pásma Evropy a seznámit se s koncepcí lesnické politiky jednotlivých zemí, systémem řízení jejich lesnického sektoru a způsobu výkonu jejich hospodaření. Po likvidaci totalitního systému a návratu do Česka jsem měl možnost porovnat zde uplatňované koncepce činnosti, přístup k řízení sektoru a způsobu výkonu hospodaření s poznatky o řízení a praxí výkonu hospodaření v zahraničí. Dovoluji mi několik postřehů a srovnání.

Nápadná je především výhradně ekonomicky pojatá koncepce české státní lesnické politiky. Ta ve své podstatě nebere ohled na měnící se přírodní podmínky vyvolané změnou klimatu. Řízení sektoru a výkon hospodaření podřizuje výhradně ekonomickým zájmům. Výsledkem je nadměrná rozloha smrkových monokultur, degradace biologické diverzity lesa, jeho snížená odolnost vůči změnám. Likvidace výkonu hospodaření ve vlastní režii vyústila u státních lesů v neschopnost reagovat včas na disturbance způsobené gradací kůrovce. Všechny tyto faktory se negativním způsobem podílejí na rozsahu vzniklé kalamity.

Současně platný lesní zákon byl zpracován na začátku 90. let minulého století, v době hektických politických změn. Mnohá jeho ustanovení jsou už dnes zastaralá. Evropské lesnictví prošlo za uplynulých 30 let výraznými koncepčními změnami, a to jak ve vztazích mezi lesy spravovanými státem a ostatními vlastníky, tak i pokud jde o volbu způsobů hospodaření. Český lesní zákon je naproti tomu výrazně předpisový, nezapře svůj vzor v zákoně vydaném dřívějším totalitním režimem. Zcela mu chybí podnětová funkce a podpora inovací, které vyplývají z politických, ekonomických a ekologických změn, které jsou charakteristické pro vývoj soudobého světa.

Absence koordinace zájmů a aktivní spolupráce jednotlivých sektorů v rámci českého rezortu zemědělství je příkladem chabé úrovně systému jeho řízení. Každý z jím řízených sektorů si zpracoval vlastní koncepci činnosti, bez ohledu na činnost sektorů ostatních. Příkladem je vztah lesnictví a myslivosti. Vedení sektoru myslivosti docílilo v krátké době několikanásobného zvýšení stavu spárkaté zvěře — bez ohledu na škody, které tato zvěř působí na lesních kulturách a přirozeném zmlazení lesa. Výsadby a zmlazení mohou dnes odrůst pouze při oplocení. Finanční náklady na stavbu oplocenek se mnohdy vyrovnávají s náklady na samotnou obnovu lesa. Obnova kalamitních ploch se bez podstatného snížení stavu spárkaté zvěře neobejde. Podobné „vztahy“ existují i mezi některými dalšími sektory.

Světově unikátním příkladem vztahu vedení českého lesnického sektoru a jeho lesnické politiky k ochraně přírody v lesích je ustanovení povinnosti náhrady ušlého zisku z produkce dřeva v přírodních rezervacích na lesní půdě, spravovaných Agenturou ochrany přírody a krajiny ČR. Státní organi-

zace AOPK musí na jeho základě uhradit každoročně částku 100 milionů korun státní organizaci Lesy ČR za to, že tato v rezervacích nemohla těžit dřevo! Pokud bychom tuto absurdní situaci obrátili, tak Lesy ČR naopak neplatí AOPK ani korunu za totální likvidaci biologické diverzity ve smrkových monokulturách. V době, kdy význam ochrany přírody celosvětově roste a management přírody v nejširším slova smyslu se stává lokální nebo dokonce regionální prioritou, je tento nesmyslný předpis ukázkou nízké úrovně koncepční kapacity nejvyššího vedení českého lesnického sektoru.

Pozoruhodným jevem vedení českého lesnického sektoru je jeho zcela nedostatečný zájem o výsledky soudobé lesnické vědy a výzkumu — a to jak vlastního českého, tak i zahraničního. Typickým příkladem byl až do nedávné doby netečný postoj vedení lesnického sektoru k výzvám vědců, které se týkaly očekávaného dopadu klimatické změny na lesy. Zatímco v jiných evropských zemích se lesnická politika zabývá touto problematikou už více než 30 let, vedení českého lesnického sektoru ji vnímá teprve asi poslední 3 roky, od zpracování vládou schváleného Národního akčního plánu adaptace na změnu klimatu. Podobný přístup vedení sektoru je patrný i v jeho postojích k doporučením Evropské komise. Jako příklad může sloužit Evropskou komisí vydaná „Zelená kniha“, obsahující doporučení Evropské komise jednotlivým členským zemím EU pro zpracování národních dokumentů lesnické politiky. Výraznou a naprosto jednoznačnou českou odpovědí na „Zelenou knihu“ byla „Dřevěná kniha“ zdejšího Ministerstva zemědělství, která znamenala de facto odmítnutí této evropské iniciativy.

A podobně je tomu i v oblasti rozvoje venkova. Všude v Evropě jsou především státní lesy zdrojem pracovní příležitosti pro venkovské obyvatelstvo. Státní lesy tam proto také mají pozici respektovaného zaměstnavatele. Likvidací výkonu hospodaření ve vlastní režii se české státní lesy významně zasloužily o nebývalý nárůst nezaměstnanosti na českém venkově.

Tolik několik příkladů koncepční úrovně řízení a politického rozhodování českého lesnického sektoru. Zavedená strnulost předpisů a v důsledku toho i celé státní správy v oblasti lesnictví nemá jinde v Evropě obdoby. Po návratu z emigrace jsem měl několikrát příležitost podílet se na různých iniciativách pracovníků české vědy a výzkumu, které byly zaměřené na změnu některých nevyhovujících předpisů nebo na různé inovace. Obecnou odpovědí na podněty ke změně, inovacím a jinému přístupu bylo sdělení „Ne, to nejde!“. Podílel jsem se mimo jiné i na dřívější výzvě vědců a odborných pracovníků ke změně lesního zákona v roce 2006. Se stejným výsledkem. Čeho všeho mohlo být dnes české lesnictví ušetřeno, kdyby tehdy vedení českého lesnického sektoru věnovalo této výzvě pozornost! 13 ztracených let!

Dnes doufám, že o předloženém návrhu na změny lesnické politiky a lesního zákona nebudou rozhodovat stejní lidé stejným způsobem jako tehdy. V této zemi jsou lidé, kteří vědí, co a jak je třeba změnit, aby se lesnický sektor dostal z krize, do které ho přivedlo dosavadní neprozíravé vedení sektoru.

Apeluji na poslance a senátory: Dejte těmto schopným lidem svým rozhodnutím prostor a šanci. Je nejvyšší čas na změnu!

A apeluji i na vás, dámy a pánové z médií: pokud věnujete pozornost lesnické problematice, nezůstávejte na povrchu problémů! Hledejte souvislosti a jděte po podstatě věci! V lese se skrývá mnohé. Možná pak objevíte v lese věci, nad kterými se vám zatají dech.